herpy

VARANER

Varanus tristis

Varanus tristis er en liten, rask og trekløtrende varan fra Australias tørre indre med svart hode og hale og en fin rødbrun nettegning på ryggen. Den blir opptil 75 cm, er dagaktiv og krever et høyt, varmt og solrikt terrarium. Den er sjelden i fangenskap, og det finnes bare få pålitelige erfaringer med pasning og avl.

Familie: Varanidae Engelsk: Black-tailed Monitor Tidligere navn: *Varanus punctatus; Varanus timorensis tristis; Odatria punctata* Publisert 16. november 2026

FAKTABOKS

DYRET

Voksenstørrelse	**50-75 cm** total lengde inkl. hale
Vekt	**150-330 g**
Levealder	**8-12 år**
Aktiv	**Om dagen**
Levevis	**Trelevende og bakkelevende**
Biotop	**Halvørken og savanne**
Vanskelighetsgrad	**Erfaren**

STELL

Min. terrarium	**150 × 60 × 120 cm** L × B × H for 1 voksent dyr
Temperatur, dag	**26-32 °C**
Varmeplass	**42-50 °C**
Temperatur, natt	**18-22 °C**
Luftfuktighet	**30-50 %**
Vann	**Vannskål**
UVB	**Nødvendig** Ferguson-sone 3
Kosthold	**Insekter og virveldyr**
Holdes	**Alene eller parvis**

AVL

Formering	**Eggleggende**
Kullstørrelse	**8-12 egg**
Inkubasjon	**114-117 dager** ved 29 °C

VERN OG PAPIRER

CITES	**Liste II**
EU-vedlegg	**Vedlegg B**
IUCN	**Livskraftig (LC)**

Om arten

Varanus tristis er en middels stor art i undergruppen *Odatria*, de såkalte dvergvaranene. Voksne dyr blir opptil 75 cm inkludert hale. Voksne hunner måler i gjennomsnitt omkring 25 cm fra snute til kloakk og veier omkring 200 g, mens store hanner kan veie over 300 g. Hode, hals, forben og det meste av halen er mørkegrå til svarte. Ryggen har et fint nett av avlange, svartsentrerte rødbrune ringer, og skjellene ved halerota har hvitgrå flekker som falmer med alderen. Ved halerota sitter en gruppe store, svarte eller svart-hvite skjell på hver side. De er tydelige hos hanner og små og mindre spisse hos hunner, så de er et godt, men ikke et sikkert kjønnstegn.

Ungene ser helt annerledes ut enn de voksne. De har et grått hode med et bredt svart bånd gjennom øyet, og fra nakken til halvveis ned på halen er kroppen omgitt av tette ringer av små hvite til gule prikker. Tegningen skifter til voksenmønsteret i løpet av de første par månedene.

Det vitenskapelige navnet er latin for «sørgelig» og henspiller sannsynligvis på den mørke fargen hos dyrene i den vestlige bestanden. Den østlige og nordlige, flekkete formen ble beskrevet som underarten *V. t. orientalis*. Den behandles nå av noen som en selvstendig art, *Varanus orientalis*, og har sin egen veiledning her, mens andre fortsatt fører den som underart. I handelen kan den derfor stå under begge navnene. Formene har forskjellig avlssesong og klima, så det er viktig å vite hvilken man har.

V. tristis er rask, årvåken og dagaktiv. Den er ikke et kjæledyr man kan ta opp og kose med, og den er ikke for nybegynnere. Pasningen svarer i store trekk til beslektede *Odatria*-arter, og flere av tallene nedenfor er lånt fra dem.

En voksen varan av denne størrelsen er en forpliktelse for hele dens liv, men den er langt mer overkommelig enn de store artene. Den skal ha et stort, høyt og varmt terrarium med god belysning, daglig fôring med insekter og en holder som kan bruke tid på å observere et sky dyr. Levetiden i fangenskap er ikke kjent, men anslås å svare til andre små varaners.

Utbredelse og leveområde

Varanus tristis finnes bare i Australia, i den vestlige og sentrale delen av landet: Western Australia, South Australia og Northern Territory, med spredte funn inn i det vestlige New South Wales og Queensland. Typelokaliteten er Swan River i Western Australia. Den østlige og nordlige formen i Queensland og det nordlige Australia regnes her som en selvstendig art, *Varanus orientalis*, og er ikke med på kartet som en del av denne arten, selv om grensen mellom de to ikke er skarpt avklart.

I den vestlige delen av Great Victoria Desert er arten vanlig. Arten er oppført som ikke truet (LC) på IUCNs rødliste.

> **Naturlig utbredelse:** Australia.

LEVEOMRÅDE

I den vestlige delen av utbredelsen lever arten i et landskap av sandrygger og lave flater mellom dem, bevokst med spinifex (hardt tuegress), marmoreukalyptus, mallee-kratt og akasier. Den klatrer i de fleste trær den møter, og sporene fra den slepende halen går ofte direkte fra tre til tre mens den leter etter føde. Den sover og gjemmer seg i hule trær, i veltede stammer og i hull i bakken, og i tørkeperioder kan den bli liggende i et utbrent, hult tre i lengre tid.

Dyrene er sterkt sesongpreget. I gode perioder bygger de opp fettlagre som de kan leve av når det er knapt med føde. I naturen tar arten andre øgler, blant annet agamer, gekkoer og skinker, dessuten fuglekyllinger og sannsynligvis egg. Den kan svelge øgler som veier en femtedel av dens egen kroppsvekt. Klimaet er tørt med varme somre og kalde vintre: i juli og august ligger nattemperaturen i gjennomsnitt på 3-8 °C og dagtemperaturen på 17-24 °C. Om vinteren er dyrene inaktive og gjemmer seg, og de kommer fram igjen tidlig på våren. Verdiene for terrariet i faktaboksen bygger på andre australske dvergvaraner.

Stell

TERRARIET

En tommelfingerregel for treboende varaner er et terrarium som er minst 5 ganger dyrets snute-kloakk-lengde langt, 2 ganger bredt og 4 ganger høyt. For et voksent dyr med en snute-kloakk-lengde på omkring 25 cm gir det ca. 125 × 50 × 100 cm. Her er det valgt 150 × 60 × 120 cm (lengde × bredde × høyde) til ett voksent dyr, fordi arten både klatrer og graver, og fordi mer plass gir en bedre temperaturgradient. Det kan være et hjemmebygget terrarium av plater eller tre med glassfront. Unger kan starte i et mindre terrarium på 60 × 40 × 50 cm, slik at de lett finner føden, men de vokser svært raskt og må snart ha mer plass.

Bunnen skal kunne graves i: en blanding av støvfri sand og litt jord i et så dypt lag som terrariet kan romme, gjerne 20-30 cm. Bygg en bakgrunn av kork eller av skum og epoksy med sand, som dyret kan klatre på. Sett kraftige, ru greiner og korkrør i flere høyder, flate steiner til soling og mange skjul på både den varme og den kjølige siden. Hule trestammer og korkrør, der dyret kan presse seg inn, passer til vanene dets i naturen. Levende planter overlever sjelden, og kunstige planter er et godt alternativ hvis man vil ha dekke.

Luker skal være sikre og lukke tett, for arten er rask og klatrer godt. Alle varmekilder skal være skjermet, slik at dyret ikke kan røre pæren, og oppvarmingen skal alltid gi lys, ikke bare varme. Et keramisk varmelegeme uten lys frarådes, fordi dyret ikke merker hvor varmt det blir, og kan brenne seg. Sørg for god ventilasjon.

Les mer: Varme og temperatur

TEMPERATUR

Temperaturene for *Varanus tristis* er lånt fra beslektede, tørtlevende australske dvergvaraner og er et forsiktig utgangspunkt. Mål alltid overflatetemperaturen på solplassen med et IR-termometer.

Om dagen skal bakgrunnstemperaturen være ca. 26-32 °C, og under en spot på en flat stein skal overflaten nå ca. 42-50 °C. Spotten skal bare varme den ene halvdelen av terrariet og sitte så høyt at dyret kan velge sin egen avstand. Det gir en stor temperaturgradient, slik at dyret kan skifte mellom varme og kjøle. Om natten kan temperaturen falle til ca. 18-22 °C.

I naturen er arten inaktiv om vinteren. Varaner fra kjøligere strøk, for eksempel det sørlige Australia, kan få en kjølig hvileperiode på én til tre måneder ved omkring 15 °C, som synkroniserer avlen. Om *V. tristis* trenger en vinterhvile i fangenskap, er ikke kjent, så den er ikke oppgitt i faktaboksen. Dyr som skal i hvile, skal være friske og velnærte, og en veterinær med erfaring på krypdyr bør rådspørres.

LUFTFUKTIGHET OG VANN

Arten kommer fra tørre strøk og skal ikke ha høy luftfuktighet. Omkring 30-50 % er et forsiktig utgangspunkt. Sandbunnen skal være tørr, men det nederste laget i gravedelen kan gjerne være lett fuktig, slik at dyret kan grave huler uten at de faller sammen. Et hygrometer viser om luften holder seg tørr.

Sett fram en lav, stabil vannskål som dyret kan komme til, og skift vannet daglig. Om arten bader, er ikke kjent. Fuktigheten i eggleggingskassen og i rugemaskinen er en annen sak og er beskrevet under avl.

Les mer: Luftfuktighet, sprøyting og ventilasjon

LYS OG UVB

UVB er viktig for dagaktive varaner som soler seg mye. Bruk en UVB-kilde som gir Ferguson-sone 3, for eksempel en sterk metalldamp- eller kvikksølvdamplampe eller et kraftig T5-rør, og monter den slik at dyret har direkte tilgang uten glass eller nett imellom. Lampens avstand avhenger av modellen og skal kontrolleres med en UV-måler. Sørg for at dyret kan trekke seg tilbake i skygge.

Ha lyset på 12-13 timer om sommeren og 10-11 timer om vinteren, gjerne på en tidsbryter. Lysrør og svake pærer er ikke nok: de gir ofte for lite til dagaktive varaner, og det kan over tid gi beinsykdom. Skift UVB-kilden etter produsentens anvisning, selv om den fortsatt lyser.

Les mer: Lys og UVB

FÔRING

I naturen er arten rovdyr på øgler, fuglekyllinger og egg og tar sannsynligvis også insekter. I fangenskap er insekter det naturlige grunnfôret: sirisser, gresshopper, kakerlakker og larver av superorm. Til variasjon kan det av og til gis opptinte nyfødte mus, og egg kan gis som godbit. Gnagere skal ikke være hovedfôr, for varaner blir lett overvektige, og arten er ikke tilpasset en feit kost.

Alt fôr skal pudres med kalk og et vitamin-mineral-tilskudd. Gi ikke for mye om gangen, for insekter som gjemmer seg i terrariet, kan rekke å sjenere eller skade et sovende dyr. Fôr fôrinsektene godt før de gis videre. Friskfangede gresshopper fra urørt natur er et godt tillegg, men aldri fra jorder eller veier der det kan være sprøytegift.

Som utgangspunkt fôres unger daglig og voksne dyr hver 2.-3. dag, og mengden tilpasses etter kroppsformen: arten lagrer fett i halebasen og bør være veltrimmet, ikke rund. Tar dyret en pause fra å spise, er det ofte en naturlig sesongrytme, men vekttap skal tas på alvor.

Les mer: Fôrdyr: hold og avl Les mer: Kalk, vitaminer og tilskudd

ATFERD OG HÅNDTERING

Varanus tristis er en rask, nervøs art, og viltfangede dyr er ofte forsvarsberedte og stresset. Dyrene biter hvis de blir grepet, og klørne er lange og skarpe og kan gi dype rifter. Skadene fra et så lite dyr er begrensede sammenlignet med de store varanene, men alle sår skal vaskes grundig og desinfiseres. Ta aldri tak i halen. Salmonella finnes hos krypdyr, så vask hendene grundig etter all kontakt med dyr, terrarium og innredning, og la ikke dyret komme inn på kjøkkenet.

Temming skjer langsomt: hold dyret rolig og forutsigbart, kom alltid inn i terrariet langsomt og fra siden, og la det selv komme opp på hånden. Oppdrettede dyr som har vokst opp hos en holder, venner seg best til håndtering. Korte økter er nok, og stress viser seg ved freselyd, oppblåst hals og flukt.

Varaner lever som regel alene, og arten skal holdes enkeltvis eller høyst som par. I naturen oppsøker hannene flere hunner i yngletiden. Til avlen kan man med mellomrom skille dyrene i fire uker til tre måneder, slik at de er klare til å pares igjen. Et par skal ha et stort terrarium med mange skjul og skal følges tett. Flere hunner i samme terrarium kan ikke anbefales.

Unger av beslektede arter kan være aggressive mot hverandre og skal holdes hver for seg, særlig hvis et dyr blir dominerende og tar maten fra de andre.

Les mer: Karantene og hygiene Les mer: Kjøp av dyr: oppdrett, viltfangst og transport

Avl

KJØNNSMODNING OG KJØNNSBESTEMMELSE

Hanner og hunner blir kjønnsmodne ved en snute-kloakk-lengde på omkring 20 cm, og hunner kan være drektige allerede ved knapt 20 cm og 86 g. Alderen ved kjønnsmodning er ikke kjent.

Kjønnsbestemmelse ved sondering virker ikke hos varaner, fordi hunnene har en speilvendt hemiklitoris-lomme. Hos *Varanus tristis* kan gruppen av store, svarte skjell på hver side av halerota hjelpe: de er tydelige og spisse hos hanner og små hos hunner. Skal kjønnet være helt sikkert, kan en veterinær med erfaring på krypdyr foreta en endoskopisk undersøkelse.

PARRING

I den vestlige delen av Great Victoria Desert parer dyrene seg i september til november, og eggene legges i oktober og november. Parene holder ofte til sammen i hule stammer, og en hunn som er sammen med en hann, har ofte en hvit, pulveraktig flekk på ryggen. Hannenes testikler er størst fra august til november og skrumper deretter.

Avlssesongen avhenger av hvor dyrene kommer fra. Dyr fra det sørlige Australia parer seg til et annet tidspunkt enn dyr fra de tropiske nordlige delene, så to dyr av samme art kan ha vanskelig for å synkronisere seg, med mindre de har vært i fangenskap i flere år eller er oppdrettet. Kjennes dyrenes opprinnelse, kan en kjølig hvileperiode på én til tre måneder ved ca. 15 °C prøves for dyr fra kjøligere strøk. Hunnen skal ha rikelig med føde før sesongen. Når paringen er avsluttet, skal hannen tas ut, slik at hunnen kan sole seg og spise i fred.

EGGLEGGING OG KULL

Arten er sjelden oppdrettet i fangenskap. Et kull er typisk på 8-12 egg, i gjennomsnitt omkring 10, og antallet stiger med hunnens kroppsvekt; bare få hunner har 7 egg eller færre. Om arten legger mer enn ett kull i året, er ikke kjent.

I naturen graver hunnen eggene omkring 20 cm ned i jorden, for eksempel mellom en død rot og stammen på et brent tre. Tid fra paring til egglegging er for de fleste varaner fire til åtte uker. Sett fram en eggleggingskasse før hunnen blir rund: en mørk, lukket kasse, for eksempel 40 × 25 × 20 cm, som hun kan komme ned i ovenfra, fylt med lett fuktig sand eller vermikulitt, og med en temperaturgradient fra omkring 25 °C nederst til 30 °C øverst. Mange varaner slutter å spise før eggleggingen, men det skal være mat og tilgang til kassen. Egg som ikke blir lagt, er en nødsituasjon som krever veterinær.

INKUBASJON

Ta eggene ut av terrariet så snart de er lagt, for varaner kan spise eller ødelegge dem. De må ikke vendes eller roteres. Merk oversiden forsiktig med blyant og legg dem i en eske med vermikulitt eller perlitt blandet med like mye vann etter vekt (1:1). Esken skal ha et par små lufthull.

Ved omkring 29 °C klekker eggene etter 114-117 dager; tallet bygger på ett kull fra den vestlige bestanden. Skadde egg klekker for tidlig, og ungene kan dø innen et døgn. Generelt passer 26,5-29,5 °C og 80-90 % luftfuktighet for varanegg, og lavere temperaturer gir sannsynligvis lengre rugetid. Egg som svulmer og svetter, kan ha for mye vann. Gå forsiktig til verks og avvent i stedet for å skjære opp egg for tidlig.

OPPDRETT AV UNGER

Nyklekkede unger veier omkring 4,3 g og måler ca. 18 cm i alt, hvorav omkring 7 cm fra snute til kloakk. De lever de første to til ti dagene av plommen og skal deretter ha små insekter de kan overmanne, for eksempel små sirisser og kakerlakker, pudret med kalk og vitaminer. Ungene vokser raskt, og snute-kloakk-lengden kan øke med 40 % på 17 uker.

Hold ungene enkeltvis eller i svært små grupper av samme størrelse med mange skjul, og følg med på at alle får nok å spise. Dominerende dyr tar maten fra de andre og skal flyttes. La ungene oppleve en tørr bunn, varm solplass med UVB og mulighet til å klatre. Husk at de blir til en rask, sky og energisk voksen som krever mye plass.

Helse og vanlige feil

Følgende gjelder for varaner i fangenskap generelt og sannsynligvis også for *Varanus tristis*.

- Mangel på UVB og kalk gir beinskjørhet og deformiteter, særlig hos unger. Bruk sterkt UVB, og pudre fôret.
- For lav temperatur gir dårlig fordøyelse og appetittløshet. Mål overflatetemperaturen på solplassen med IR-termometer.
- Brannskader fra uskjermede pærer og varmeelementer uten lys. Skjerm alle varmekilder.
- Overvekt og fettlever når det gis for mye feit føde, for eksempel for mange mus eller egg.
- Parasitter, særlig hos viltfangede dyr. Få en avføringsprøve undersøkt, og hold nye dyr i karantene i minst seks uker.

- Eggleggingsvansker: hunnen blir rund, men legger ikke. Gi tilgang til en egnet eggleggingskasse og kontakt veterinær hvis hun er flere uker forsinket.

Dyr i handelen er sjeldne og stammer for en stor del fra oppdrett. Oppdrettede dyr er generelt friskere og mer stabile enn viltfangede, som ofte er stresset, avkreftet og parasittbelastet. Se etter klare øyne, fyldig hale, ren kloakk og et dyr som reagerer på omgivelsene. Forveksling mellom den vestlige og den østlige formen i handelen er vanlig, så spør etter dyrenes opprinnelse. Oppsøk veterinær med erfaring på krypdyr hvis dyret går ned i vekt, ikke spiser på flere uker, har hevelser, eller hvis huden blir skjør.

Spør alltid dine kloke bekjente

Veiledningen er et godt sted å begynne, men den kan ikke erstatte erfaring. Dyr er forskjellige, og mye av det viktigste lærer man av dem som har holdt arten i årevis. Snakk med en oppdretter, en erfaren holder eller en veterinær med kunnskap om krypdyr og amfibier før du skaffer deg dyret - og igjen hvis noe virker galt.